

Povijest osnovnog školstva u Baški

“Najveća nada svake zemlje leži u primjerenom školovanju njezine mladosti.”

Erazmo Roterdamski

Sažetak: U radu se prezentiraju počeci i razvoj pučkog javnog školstva u Baški i na području današnje bašćanske općine od kraja XV. stoljeća pa do danas. Početkom XIX. stoljeća počinje se oblikovati moderno javno školstvo koje je svoj zamah dobilo otvaranjem prve moderne namjenske školske zgrade 1912. godine. Različiti politički sustavi koji su implementirali svoje prosvjetne politike utisnuli su biljege na prosvjetni život u Baški. Od početne dvorazredne škole, bašćanska škola je danas osmogodišnja Područna škola otočne osnovne škole “Fran Krsto Frankopan”, koju pohađaju školska djeca iz Baške, Batomlja, Jurandvora i Drage Bašćanske.

Ključne riječi: javno školstvo, otok Krk, Baška, obrazovanje, nastavni jezik, talijanizacija.

Krčko školstvo od kraja XV. stoljeća do 1869. godine

Sagledavajući povijest školstva u Baški i šire, na prostoru Bašćanske kotline, nedvojbeno je da pogled moramo okrenuti prema srednjem vijeku i proširiti ga na cijeli otok Krk, jer su prosvjetne prilike na otoku određivale one u samoj Baški. Osim toga, obrazovna politika nije bila imuna od širih društveno-političkih prilika koje su se tijekom vremena prelamale na otoku Krku. Dapače, politički odnosi i nositelji otočne vlasti, koji su se izmjenjivali u prošlosti, snažno su kreirali njegovu obrazovnu politiku.

Gdje treba potražiti korijene bašćanskog školstva? Vratit ćemo se u razdoblje razvijenog srednjeg vijeka potkraj XV. stoljeća, u kojemu je otok Krk pod vlašću Mletačke Republike. Mletački su providuri u gradu Krku u svojim izvješćima spominjali brigu o učitelju i određivali mu godišnju plaću od 50 dukata. Zasigurno se tada u gradu otvara Javna škola (kasnije nosi naziv Gramatička škola), koja je po nastavnom jeziku latinska, a koju vode svećenici krčkog Ordinarijata. Školu su pohađali samo dječaci, dok su se djevojčice školovale u samostanu sestara benediktinki. Istovremeno su u seoskim otočnim župama, odnosno u kaštelima, kakva je bila i Baška, djelovale privatne škole za odgoj klera. One su bile glagoljaške, a vodili su ih pojedini svećenici

za odgoj i obrazovanje dječaka za žakne, a potom za buduće svećenike. Ukinute su 1819. godine, ustupajući mjesto javnom školstvu temeljenom na modernim postavkama. Ovakva situacija oslikava čitavo krčko bipolarno kulturno-obrazovno srednjovjekovlje – latinsko u gradu Krku i glagoljaško-staroslavensko u seoskim naseljima. Odlaskom mletačke vlasti 1797. godine, otok Krk došao je pod vlast Habsburške Monarhije koja je od prosinca 1774. imala svoj školski zakon (edikt Marije Terezije, Allgemeine Schulordnung). Propisivao je opću školsku obvezu za djecu od 6. do 13. godine, a po njemu je svaka pokrajina morala imati obične (trivijalne) ili niže pučke škole i glavne ili više pučke škole s jednom normalkom. Glavna škola (Caposcuola ili Hauptschule) trebala je imati barem dva odjeljenja, jedno za dječake, a drugo za djevojčice. U glavnim mjestima bile su normalke ili realke (Scuole reali), u kojima su se učenici pripremali za gimnaziju. Kasnijom političkom odredbom (zakonom) cara i kralja Franje I. iz kolovoza 1805. godine (Politische Schulverfassung, Regolamento politico per le Scuole elementari), sveobuhvatno je uređeno područje pučkog ili osnovnog školstva, a austrijska je vlada upravu nad javnim školama i nadzor nad njima, u duhu Konkordata, povjerila Crkvi. Neposrednu upravu i nadzor nad mjesnim pučkim školama vršili su lokalni kapelani ili župnici podređeni kotarskim školskim nadzornicima, koji su bili dekanı ili vicedekani. Crkveni dužnosnik u funkciji kotarskog školskog nadzornika morao je u najmanjoj mjeri nositi titulu konzisterijalnog savjetnika. Imenovao ga je biskupski Ordinarijat, a potvrđivala vlada.

Ovaj je zakon doživio nadopune uredbom od 23. ožujka 1855. kojom su se škole reorganizirale u smislu jačanja nadzorne i upravne uloge kotarskih školskih nadzornika, posebno u odnosu na primjenjivanje nastavnih metoda, marljivosti učitelja i nadležnosti općina po pitanju školske obveze. Isto tako, kotarska poglavarstva preuzela su od općinskih nadležnost izvješća o školama, a kotarski nadzornik morao je jednom godišnje posjetiti sve osnovne škole u svojoj nadležnosti i to dokumentirati zapisnikom. Ako je bio i dekan, istovremeno bi obavio i kanonsku vizitaciju. Međutim, na otoku Krku, koji je pripadao Istri kao austrijskoj pokrajini, taj zakon nije zaživio jer su burna politička previranja omela njegovu provedbu. Naime, otok se našao u vihoru Napoleonovih ratova koji su harali kontinentom i u razdoblju od 1806. do 1813. došao je pod francusku upravu. Ona je uvodila svoje zakonodavstvo, te je školovanje po prvi puta postalo obavezno za djecu od 6. do 12. godine, nastavni jezik je bio “jezik zemlje”, a ukinuta je uloga Crkve u školstvu. No, zbog kratkoće vremena ove se promjene nisu realizirale u svojem punom opsegu, pa francuska vlast nije uspjela podići snažniju obrazovnu strukturu na otoku. Nakon francuske epizode otok je vraćen pod vlast Beča i ostat će pod habsburškim žezlom pripojen, zajedno s ostalim kvarnerskim otocima, Istri kao austrijskoj pokrajini sve do kraja Prvoga svjetskog rata (1918.). Naravno da je ova politička promjena dovela do novog školskog uređenja. Ono je, naime, od 1820. bilo uređeno Pravilnikom Franje I., baziranim na ediktima njegovih prethodnika, Marije Terezije i Josipa II., a glavna mu je značajka vraćanje uprave i nadzora škola pod okrilje Crkve. Tako će i ostati sve do 1869. godine.

Upravo je početak XIX. stoljeća vrijeme stvaranja modernog javnog školstva na otoku, koje se pojavilo otvaranjem župnih pučkih škola. Radi se o počecima opsežnijeg opismenjavanja jer do tada je u većini krčkih mjesta, osim župnika i "škrivana", tj. komunalnog pisara, bilo malo pismenih ljudi. Početkom 1822. otvorila se u gradu Krku trirazredna njemačko-talijanska Glavna škola za mušku djecu od 6. do 12. godine s čitavog otoka. Kako je javno školstvo bilo pod crkvenom upravom i nadzorom, Biskupski ordinarijat je posebnom okružnicom pozvao župnike da šalju djecu u novu školu. No, odaziv je bio vrlo slab, pa je tako od 683 obveznika iz grada Krka školu pohađalo samo 63 djece, među kojima dva dječaka iz Baške i jedan dječak iz Drage Bašćanske. Iste godine otvorila se u gradu Krku opetovnica (blagdanska ili produžena škola) za otočnu mušku i žensku djecu od 12. do 15. godine. Nastava se održavala svake nedjelje (kasnije subote) i blagdanima po dva sata. Učilo se čitanje, pisanje, računanje i vjeronauk. Školovanje je bilo obavezno, a za svaki izostanak naplaćivala se globa – četiri forinte za građane, a dvije forinte za seljake. Unatoč tome odaziv nije bio velik, što se posebno odnosilo na djevojčice čije se školovanje naprosto smatralo gubitkom vremena. Upravo zbog toga su pojedini svećenici u Baški, zabranama usprkos, nastavili držati privatne škole, opravdavajući neodlazak bašćanske djece u krčku školu velikim siromaštvom puka. U razdoblju do 1869. godine javno školstvo u Habsburškoj Monarhiji bilo je, dakle, pod crkvenom upravom i nadzorom. Na otoku Krku vrhovnu školsku vlast vršio je Biskupski konzistorij u Krku preko svojih nadzornika. Struktura nadzora uređena je vertikalnom hijerarhijom i horizontalnom, prostornom podjelom. Sve škole u biskupiji nadzirao je vrhovni nadzornik, škole u pojedinom kotaru (dekanatu) nadzirali su kotarski nadzornici (župnici-dekani) u Krku, Vrbniku i Omišlju, dok su za funkcioniranje mjesnih škola bili odgovorni mjesni nadzornici (uglavnom članovi općinske uprave). Učitelji su mahom bili svećenici, uz izuzetak pojedinog svjetovnjaka, a crkvena vlast (biskup) neovisno je namještala i premještala učiteljski kadar i postavljala ravnatelje. Škole su bile dvorazredne, s višim i nižim odjelom u svakom razredu. Razred kojega je vodio jedan župnik-učitelj brojao je i do 45 učenika podijeljenih u podgrupe, vjerojatno prema sposobnostima. Nastavni je jezik u početku bio talijanski, a predavao se i njemački, da bi 1842. Carsko-kraljevska vlada za Primorje u Trstu, koja je izdavala školske zakone i propise, određivala osnovu nauka, propisivala udžbenike i određivala nastavni jezik, naredila da se nastava drži na materinskom jeziku. U slučaju da su u nekom mjestu u uporabi dva jezika, nastavni će biti onaj koji se koristi u crkvi i bogoslužju. To je značilo da se u krčkim mjestima u kojima je postojala škola, osim u gradu Krku, nastava održavala na hrvatskom jeziku. Učenici koji su namjeravali nastaviti školovanje u nekoj glavnoj školi učili su i njemački jezik. U ženskim početnim školama poučavalo se samo na hrvatskom („ilirskom“) jeziku. Udžbenike za istarske škole, kojima su pripadale i krčke škole, napisala su na hrvatskom jeziku trojica Vrbenčana – vrhovni školski nadzornik u Krku pop Franjo Volarić zvan „Naučitelj“, njegov rođak i creski župnik pop Mate Volarić, te vrbnički župnik i kotarski školski nadzornik pop Petar Volarić.

Radi se o početnicama za nastavu hrvatskog („ilirskog“) jezika koji se uz krasopis poučavao dvanaest sati tjedno i udžbenike za nastavu vjeronauka koji se poučavao osam sati tjedno. Tjedni raspored sati otkriva da je nastava bila fokusirana na fundamentalno opismenjavanje (čitanje i pisanje), računanje (računstvo se poučavalo četiri sata tjedno) i vjersku izobrazbu. U ženskim početnim školama, osim ovih predmeta, djevojčice su se poučavale i vještinama ručnog rada.

Školska je godina trajala deset mjeseci i bila je podjeljena u dva polugodišta. Počinjala bi početkom studenoga, a završavala sredinom rujna iduće godine. Početak i završetak školske godine bili su obilježeni svetom misom koju bi držao mjesni župnik. Prve nedjelje u studenome župnik je bio obavezan održati propovijed o važnosti i potrebi školovanja djece i mladeži, te prijepis propovijedi poslati Ordinarijatu na uvid. Učitelj je imao obavezu pročitati školski zakon. Tijekom nastavne godine djeca su svakodnevno pola sata prije nastave na zvuk zvona „za školu“ nazočila misi, a imala su obvezu i četiri puta se ispovijedati. Pored nastave, djeca su sudjelovala kod procesija na Markovo (25. travnja), u Prosne dane prije Uzašašća i na Tijelovo. Posebnom svečanošću obilježavao se blagdan sv. Vjekoslava (sv. Alojzija Gonzage, 21. lipnja), zaštitnika školske mladeži. Navedeno ukazuje na snažnu vjersku komponentu kojom je tadašnje školstvo bilo prožeto. Uz navedene vjerske blagdane obilježavali su se i oni svjetovnog karaktera kao što su rođendan cara i kralja, te neki važniji događaji vezani uz obitelj Habsburgovaca. Po završetku prvoga polugodišta, odnosno nastavne godine, održavali su se javni ispiti. Naročita pažnja se posvećivala završnim godišnjim ispitima, prilikom kojih bi učitelj ispitivao svakog učenika ponaosob u nazočnosti župnika, mjesnog i kotarskog školskog nadzornika, a ponekad bi prisutan bio i predstavnik župana. Ocjene bi se čitale javno, a potom bi najbolji učenici bili nagrađivani knjigama vjerskog sadržaja, koje su početku bile na talijanskom, a kasnije i na hrvatskom jeziku. Knjige je redovito osiguravao župnik, premda je to bio posao gradske, odnosno općinske uprave preko školskog fonda. Između završetka jedne i početka naredne školske godine učenici bi uživali u velikim jesenskim praznicima koji su trajali dva mjeseca. Tijekom nastave postojali su tjedni praznici, srijedom i subotom poslije podne, te tzv. žetveni praznici prvih 15 dana u srpnju. Njih su od 1861. zamijenili osmodnevni praznici za Božić i Uskrs. Nastava se u većini mjesta u početku održavala u privatnim kućama ili župnim uredima, a učitelji su uglavnom bili mjesni svećenici. Učionice su u većini krčkih škola bile spolno odijeljene, posebno za mušku, a posebno za žensku djecu. U razdoblju crkvene školske uprave do 1869. godine, na otoku Krku je otvoreno 12 trivijalnih (početnih) pučkih škola, po četiri u svakom kotarskom školskom nadzorništvu (dekanatu). Na području vrbničkog kotarskog nadzorništva otvorene su škole u Vrbniku, Baški, Dragi Baščanskoj i Staroj Baški.

Pučka škola u Baški i baščansko školstvo u XIX. stoljeću

U razdoblju do 1869. otvorena je, nakon neuspjelih pokušaja 1821. i 1826. godine, pučka (trivijalna) škola u Baški. Autori koji su pisali o ovoj prvoj baščanskoj školi

smještaju početak njezina djelovanja u vremenski raspon od 1838. do 1848. godine. Premda suglasnosti o tome nema, arhivski izvori navode da je 1842. djelovala *Muška početna učiona u Baški* ili *Pučka muška dvorazredna učiona u Baški*, kojoj se 1844. priključila i *Djevojačka pučka škola* (nazivala se još *Početna djevojačka škola* ili *Početna djevojačka učiona*). I ovdje nalazimo nesuglasje u datiranju, jer neki autori navode 1847. godinu kao vrijeme njezina početka. Bez obzira na navedena razmišljanja, nedvojbeno je da početke bašćanskog pučkog školovanja treba tražiti oko polovice XIX. stoljeća. Učiteljski kadar su do pred kraj stoljeća činili mjesni

Sl. 1. Kuća Magašić u kojoj se nastava održavala od 1842. do 1881. godine

svećenici, a posljednji od njih bio je pop Marko Mrakovčić. Školska zgrada nije postojala, pa se nastava izvodila u privatnim kućama. Prva takva je bila kuća Magašić na tadašnjoj adresi Baška 24 (današnja Zvonimirova 74), u predjelu zvanom Narca ili "na Narceh". Lokalna historija, prožeta svojom oralnom komponentom, tvrdi da je ovu školu pohadao i dr. Kvirin Klement Bonefačić, kasniji splitski biskup i sudionik poznatog "krvavog Božića" u Baški 1920. godine. Na navedenoj lokaciji nastava se održavala do 1881. kada se škola smjestila na

Paladi (na adresi Palada 54), u zgradu u kojoj će kasnije biti sjedište općine, a potom i Matični ured. Pred početak Prvog svjetskog rata konačno se počela graditi namjenska školska zgrada na današnjoj adresi Zvonimirova 120, čiji su temelji položeni 21. lipnja 1910. godine, da bi dvije godine poslije otvorila vrata svojim učenicima. Kao datum početka nastave u ovoj trećoj bašćanskoj školskoj zgradi, čiju stotu godišnjicu obilježavamo, navodi se 24. rujna 1912. godine.

Učitelji u ovoj školi nisu više bili svećenici, jer je nova zakonska regulativa reorganizirala austrijski školski sustav temeljem Zakona o odnosu škole i Crkve od 25. svibnja 1868. (*Bolletino Legge Imperiali*, numero 48) i Državnog zakona o pučkim školama od 14. svibnja 1869. (*Bolletino Legge Imperiali*, numero 62). Prema njima, isključivu nadležnost u području školstva preuzela je država, a Crkvi je preostao tek nadzor nad vjerskom podukom. Svećenici su mogli držati samo pomoćnu školu, ali uz

Sl. 2. Školska zgrada na Paladi (najviša zgrada) u kojoj se nastava održavala od 1881. do 1912. godine

Sl. 3. Niži razredi Pučke škole s učiteljicom Bazilijom Frančić (prvo desetljeće XX. stoljeća)

sa Pokrajinskom (Zemaljskom) vladom čije je sjedište također bilo u Poreču. Za financiranje učitelja nadležna je bila Pokrajinska vlada koja je dodjeljivala i stipendije polaznicima učiteljskih škola. Budući da je učiteljski kadar u pokrajini bio malobrojan, bio je to vješt način da se poveća njihov broj. Od velikog značaja za hrvatsko učiteljstvo u pokrajini Istri bilo je otvaranje Učiteljske škole u Kastvu, 1905. godine. Ova je škola naslijedila Učiteljsku školu u Koprnu, koja je, osim talijanskog i slovenskog, imala i hrvatsko odjeljenje. U razdoblju od 1875. do 1908. godine hrvatsko odjeljenje koperske učiteljske škole završilo je 117 učitelja. Za pretpostaviti je da su neki od polaznika ovih škola bili namješteni kao učitelji na otoku Krku.

Pokrajinsko školsko vijeće je, kao izvršna prosvjetna pokrajinska vlast, odlučivalo o otvaranju novih škola, postavljanju i premještanju učiteljskog kadra, te o ostalim školskim poslovima. Na nižim razinama školske uprave i nadzora figurirala su kotarska i općinska školska vijeća. Na čelu kotarskih školskih vijeća bili su kotarski kapetani ili poglavari, a u njihovu nadležnost ulazio je nadzor mjesnih svećenika u pitanjima vjerske i opće nastave i njezinog unaprjeđivanja, nadzor učitelja u točnom izvršavanju propisanih dužnosti i u njihovom moralnom i javnom ponašanju, pitanje školske obveze, obveze općinara kod upisa djece u školu, obveze općinskih vlasti kod kontrole pohađanja nastave, kako učenika tako i učitelja, te briga o stanju školskih zgrada. Kotarski školski nadzornik je o svim prikupljenim podacima, kao i o svojem radu, slao brojna izvješća nadređenim tijelima, po liniji Crkve biskupskom Ordinarijatu, a po liniji državne vlasti okružnom poglavarstvu. Na čelu općinskih školskih vijeća bili su načelnici općina. Obje su razine školske uprave i nadzora uglavnom davale primjedbe i savjete Pokrajinskom školskom vijeću čije je sjedište kasnije prebačeno u Trst. Zakonom iz 1869. godine, preciznije njegovim 6. člankom, uređeno je „da o nastavnom jeziku i o poučavanju u drugom zemaljskom jeziku u granicama koje određuje zakon, odlučuje Pokrajinsko školsko vijeće, nakon što presluša one koji uzdržavaju škole“. Kako su osnovne škole uzdržavale pokrajina i općine, ova odredba nije bila povoljna za krčke škole, jer su otočne općine bile u rukama Talijana i talijanaša koji su određivali talijanski jezik kao nastavni, što je

dozvolu nadležnih civilnih vlasti. Propisano je obavezno opće školovanje djece od 6. do 12. godine, a nakon toga su još dvije godine trebala polaziti večernju školu. Pokrajinskim školskim zakonom iz 1870. sve su škole u austrijskoj pokrajini Istri došle pod ingerenciju Pokrajinskog ili Zemaljskog školskog vijeća sa sjedištem u Poreču, koje se prije donošenja odluka savjetovalo

Pokrajinsko školsko vijeće prihvaćalo. Tako je 1874. u Bašku došao talijanski učitelj koji je nastavu držao na talijanskom jeziku. Navedena nastojanja podupiralo je talijansko društvo „Pro Patria“, koje se brinulo za uzdržavanje talijanskih škola, te njezina nasljednica „Lega Nazionale“ (osnovana 1891. g.), koja je osnivala talijanske škole dajući učenicima besplatne udžbenike, odjeću i hranu. Tek s prodorom preporodnih ideja na otok, i zahvaljujući akcijama istarskih i krčkih narodnih pregalaca potkraj XIX. stoljeća (kao što je osnivanje „Družbe sv. Ćirila i Metoda za Istru“ 1893. koja je osnivala hrvatske škole), mijenja se i politička situacija na otoku. Krčke općine, jedna po jedna, došle su pod upravu narodnjaka (pripadnika Hrvatsko-slovenske narodne stranke), a posljednja od njih općina Baška, čiji je općinski načelnik Dessantich izgubio 1886. godine izbore kao kandidat talijansko-talijanaške političke opcije. Narodnjaci su odnijeli apsolutnu pobjedu, a za načelnika općine izabran je dr. Dinko Seršić. U takvim je okolnostima djelovala i baščanska škola u kojoj je učiteljski kadar popunjavao nestručnim osobama vojnog profila koje su nakon završetka vojne službe namještene kao učitelji. Njihova nestručnost ogledala se u činjenici da su, kao i u prethodnim razdobljima, podučavali samo bazične predmete poput čitanja, pisanja, računanja i „ilirskog“ (hrvatskog) jezika. Situacija se bitno popravila 1909. kada je u mušku školu došao „ravnajući učitelj“ (ravnatelj) Franjo Katarinić, a u žensku školu učiteljica Bazilija Frančić. Oni su uveli tumačenje, odnosno tražili su od učenika da uče s razumijevanjem naučenog, pišu domaće zadaće, bave se pjevanjem i gimnastikom. Nabavljali su i prijeko potrebna nastavna sredstva i pomagala („učila“) kako bi podigli nastavu na višu kvalitativnu razinu. Također su uključili učenike u kulturno-prosvjetni mjesni život, održavajući razne priredbe u „Narodnoj čitaonici“ (osnovanoj 1874.), okosnici tadašnjeg baščanskog javnog života.

Baščansku pučku školu slijedila je *Muška početna škola* u Dragi Baščanskoj, otvorena 6. ožujka 1847. godine. Kao prvog učitelja u toj školi dostupna literatura navodi Gajetana Strisea iz Šibenika. Tri godine kasnije pridružila joj se *Djevojačka početna škola* koju je vodila učiteljica Antonija Depikolozvane iz Krka. Kao i u slučaju baščanske pučke škole, i u Dragi se nastava držala u privatnim kućama sve do 1899. kada je izgrađena namjenska školska zgrada. Tijekom vremena prerasla je u četverogodišnju školu, u kojoj se nastava izvodila redovito, uz kratkotrajne prekide uzrokovane ratnim (ne)prilikama, sve do 1964. godine. Tada je zauvijek zatvorila svoja vrata, a školarce je preuzela škola u Baški.

Baščansko osnovno školstvo u XX. stoljeću

Prvi svjetski rat (1914. – 1918.) i međuratno razdoblje (1918. – 1941.)

Pred sam početak Velikog rata, kako su suvremenici nazvali Prvi svjetski rat, stanje školstva na otoku Krku bilo je prilično dobro. Ocjena je to koja se može potkrijepiti s nekoliko bitnih elemenata, od kojih su, dakako, najvažniji broj javnih škola na otoku i njihova prostorna disperzivnost, te demografska i socioekonomska otočna kretanja

krajem XIX. i početkom XX. stoljeća. Prema podacima od 31. prosinca 1913. godine, na otoku su otvorene 22 javne pučke škole (uključujući jednu talijansku školu u gradu Krku), te dvije škole koje je otvorila „Družba sv. Ćirila i Metoda za Istru“, što znači ukupno 24 pučke škole s ukupno 2.976 djece. Javne škole s hrvatskim nastavim jezikom pohađalo je 2.626 učenika, što bi u prosjeku iznosilo 120 učenika/učenika po školi, a to je respektabilna brojka s obzirom na tadašnje socioekonomsko stanje krčkog pučanstva. Naime, nikako ne smijemo smetnuti s uma činjenicu da je siromaštvo pučanstva generiralo, gotovo do polovice XX. stoljeća, mišljenje roditelja da su im dječje ruke potrebnije kod kuće kao pomoć u obavljanju poljodjelskih, stočarskih ili ribarskih poslova. Osim toga, mnogi roditelji su smatrali da će im se djeca “pogospodičiti” i neće više htjeti raditi na zemlji. Rad djece na zemlji pojačao se upravo u ovom razdoblju, jer demografska kretanja pokazuju da u prvom desetljeću XX. stoljeća otok Krk bilježio najveći apsolutni broj stanovnika: prema popisu

Sl. 4. Zgrada Pučke škole u Baški u završnoj fazi gradnje (1910.- 1912.)

stanovništva iz 1910. taj je broj dosegnuo 21.259 stanovnika. No, bila su jaka i emigracijska kretanja, prvenstveno odraslih muškaraca, što u konačnici djeći nije ostavljalo previše mogućnosti izbora, pohađati školu ili raditi na zemlji.

Razdoblje Velikog rata vrlo zorno prikazuje kako politički odnosi determiniraju obrazovne odnose i procese. Nakon ulaska Kraljevine Italije u rat na strani Antante (krajem travnja 1915. godine), austrijske vlasti zatvorile su na otoku Krku sve privatne škole na talijanskom jeziku, pa i one koje je otvarala „Lega Nazionale“. Što se tada dogodilo s djecom kojima je talijanski bio materinji jezik? Jesu li prekinula školovanje ili su počela pohađati škole u kojima je nastavni jezik bio hrvatski ili njemački? Jesu li se naprosto, zajedno sa svojim obiteljima, odselila s otoka? Detaljnija analiza demografskih kretanja na otoku Krku i situacije na području krčkog školstva u razdoblju Prvoga svjetskog rata svakako bi kvalitetnije rasvijetlila ova pitanja. No, time nipošto nije zaustavljen proces raspada stare i umorne Monarhije. Dana 29. listopada 1918. Hrvatski sabor

Sl. 5. Zgrada Pučke škole u Baški u prvom desetljeću XX. stoljeća

proglasio je Državu Hrvata, Slovenaca i Srba, u čiji je sastav ušao i otok Krk. Nova vlast brzo je organizirala nositelje vlasti na svim upravno-administrativnim razinama svoga državnog područja, pa je tako u gradu Krku kao kotarskom središtu osnovano Kotarsko narodno vijeće SHS, a po ostalim krčkim naseljima formirani su Mjesni odbori Narodnog vijeća SHS. Situacija u školstvu naizgled je redovna i stabilna, no uskoro će se stubokom promijeniti.

Dana 15. studenoga 1918. u krčku gradsku luku uplovile su dvije talijanske topovnjače s oko 200 vojnika pod zapovjedništvom kapetana fregate Sabatinija. On je odmah u ime Antante zauzeo lučki ured i zatražio da se sjedište Kotarskog narodnog vijeća izmjesti u neko otočno mjesto. No, tom zahtjevu nije udovoljeno, pa je Sabatini pristao da Kotarsko narodno vijeće ostane u gradu Krku, ali pod uvjetom da se preseli u neku sporednu ulicu gdje će manje upadati u oči. Dan kasnije, u krčku luku uplovio je i talijanski razarač „Gulielmo Pepe“. Njegov je zapovjednik 17. studenog posjetio krčkog biskupa Antuna Mahnića obrazlažući svoj dolazak željom za smirivanjem situacije na otoku. No, već četiri dana kasnije talijanski vojnici u grupama od 20 do 30 pripadnika zaposjeli su općinska središta po otoku u ime Antante te na zgradama općina izvjesili talijanske zastave. Time je ukinuta vlast otočnih općinskih Narodnih vijeća, a započela je talijanska okupacija otoka Krka koja će potrajati narednih 29 mjeseci. Talijanske okupacijske vlasti počele su uklanjati hrvatske nacionalne simbole i krenule u akciju protjerivanja svjetovne i crkvene inteligencije, fokusirajući se pritom na Biskupski dvor u Krku koji su smatrale jezgrom otpora. Situacija je dovedena do usijanja kada je biskup Mahnić 9. travnja 1919. interniran u Rim.

Dok je otok Krk proživljavao navedena previranja, u bližem okruženju odigrale su se krupne političke promjene. Naime, 1. prosinca 1918. došlo je do ujedinjenja Države Slovenaca, Hrvata i Srba s Kraljevinom Srbijom i do proglašenja nove države – Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Nova je država nastojala riješiti teritorijalne i pogranične sporove s Kraljevinom Italijom na istočnoj obali Jadrana. No, 13. rujna 1919. na otok Krk došli su arditi (jurišnici, u prijevodu „smjeli“), paravojne jedinice koje je organizirao talijanski pjesnik i avanturist Gabriele D’Annunzio, čija je temeljna ideja bila pripajanje Rijeke i kvarnerskih otoka Italiji. Arditi su preuzeli vlast na otoku te počeli stvarati nered i unositi nemir među stanovništvo. Česte su bile svakojake zabrane, poput naređenja o povlačenju ljudi u kuće usred dana i zabrane gledanja kroz prozore na cestu ili zamračenja prozora tijekom noći. Osjećaj nesigurnosti uvukao se među domaće stanovništvo, a napetost je postajala sve veća.

Situacija je kulminirala zadnjih dana prosinca 1920. godine. Na sam Božić, 25. prosinca, arditi su zabranili bašćanskom svećeniku Kvirinu Klementu Bonefačiću (inače župniku s Malog Lošinja kojega su protjerali Talijani, a koji je uskočio na upražnjeno župničko mjesto u Baški kada je dotadašnji bašćanski župnik Mate Milovčić odveden u tršćanski zatvor) da održi misu na staroslavenskom jeziku, te tražili od njega da služi misu na latinskom. Kada je župnik odbio taj zahtjev, došlo

je do gužve na vratima crkve u kojoj je jedan ardit poginuo. Ostali arditi su otvorili vatru na stanovništvo i pritom ubili troje mještana, a četvoricu zarobili i odveli u krčki zatvor. Sam svećenik Bonefačić pobjegao je na obližnji otočić Prvić odakle se čamcem u tajnosti prebacio u Senj. Opisani događaj poznat je po nazivu "krvavi Božić" u Baški.

Nakon toga uslijedilo je pojačano nasilje ardita, a na udaru se ponovo našlo svećenstvo koje je označeno kao predvodnik narodnog otpora. Već sutradan uhićen je tajnik biskupije dr. Josip Palčić, a uništena je i tiskara „Kurykta“ koja se nalazila u prizemlju Biskupskog dvora. Na otoku je proglašeno opsadno stanje i zamračenje sa zabranom kretanja od 17 sati. Sumnjajući da se stanovništvo naoružava kako bi pružilo otpor, arditi su krenuli u potragu za oružjem. Dana 27. prosinca iskricali su se na otočić Košljun tražeći u tamošnjem franjevačkom samostanu skriveno oružje. Pronašli su tek šest lovačkih trofejnih pušaka u samostanskom muzeju koje su potom natovarili opatu Bonaventuri Škunci na leđa i odveli ga u krčki zatvor. Uz izgovor da traže oružje, a zapravo tragajući za zlatom, otvorili su i grob Katarine Frankopan (kćeri kneza Ivana VII. Frankopana, po majci Venecijanke).

Talijanska se vlast reflektirala i na školstvo, u kojemu je od drugog razreda nadalje uveden talijanski jezik kao obvezatni predmet (3-5 sati tjedno). Potkraj 1919. otvorene su školske kuhinje u svim mjestima gdje je bila škola, a u sela u kojima je bilo školske djece poslana su 2-3 vojnika koji su kuhali u vojničkim kuhinjama. Hrana se dijelila svakodnevno u 11 sati pod paskom učitelja, a obrok se sastojao od malog hljepčića i porcije kuhane hrane. Na taj se način težilo privući roditelje i njihovu djecu, računajući na njihovo siromaštvo, oskudicu i glad. Roditelji koji su zabranjivali djeci da uzimaju obrok bili su prijavljivani preko Civilnog komesarijata u Krku Vojnoj komandi kvarnerskih otoka. Opravdanim neuzimanjem obroka smatralo se samo zdravstveno stanje djeteta, što su roditelji morali prijaviti Komesarijatu u Krku. Nasilje ardita dovelo je do egzodusa hrvatskog stanovništva s otoka, a među njima bio je i određeni broj učitelja: tako je u popisu izbjeglica s otoka Krka 1919. godine zabilježeno da je s otoka u Hrvatsku izbjeglo šest učitelja.

Potpisivanjem Rapalskog ugovora 20. studenoga 1920. otok Krk ušao je u sastav Kraljevstva SHS. Talijanska okupacijska vlast morala se povući s otoka: arditi su se povukli 9. siječnja 1921. godine, a redovna talijanska vojska (bersaljeri, *bersaglieri* – strijelci), karabinjeri i financijeri otok su napustili 25. travnja, na Dan sv. Marka.

Odlaskom talijanske vlasti došlo je do promjena u krčkom, a samim time i u bašćanskom školstvu. One su ukazivale su na veću brigu novih prosvjetnih vlasti za razvoj školske mreže na otoku. Konkretni primjer nalazimo na području bašćanske kotline u kojoj je otvorena i treća pučka škola. Naime, učenici iz Jurandvora i Batomlja pohađali su pučku školu u Baški od njezina otvaranja. No, ona je 1920. sa svojih 350 učenika i po prvi puta s mješovitim razredima muške i ženske djece postala prenapučena i prostorno neadekvatna za izvođenje kvalitetnije nastave. Nove prosvjetne vlasti su reagirale, pa su učenici iz Jurandvora i Batomlja započeli školsku

godinu 1920./1921. u *jurandvorskoj pučkoj školi* koju je upisalo 160 učenika raspoređenih u šest razreda. Nastava se izvodila u privatnoj kući "Zapavlići", da bi 1934. godine bila dovršena i otvorena namjenska školska zgrada sa stanom za učitelja. Te iste godine škola je u svojih šest razreda primila ukupno 120 učenika.

Učenici su po njezinu završetku školovanje nastavljali u Baški u kojoj je odlukom Zemaljske vlade u Zagrebu od 25. lipnja 1921. godine otvorena osmorazredna *Građanska viša pučka škola*. Osim učenika iz Jurandvora i Batomlja, Građansku školu su pohađali i učenici viših razreda iz Drage Baščanske. Tako je Baška dobila osmogodišnju školu, koja se sastojala od pučke škole (niži razredi) i građanske pučke škole (viši razredi). U višoj građanskoj školi učenici su učili tri strana jezika (talijanski, njemački i francuski), vježbali su se u lijepom pisanju (krasopis), a prema svjedočanstvima njezinih polaznika imali su i predmete poput mineralogije, stenografije, domaćinstva (stjecanje vještina šivanja, krojenja, pletenja, štrikanja). Postojala je i tamburaška sekcija. Interesantan je učiteljski kadar ove škole među kojima je bilo i ruskih intelektualaca rojalističkih nazora, prebjeglih u Kraljevinu SHS nakon uspostave boljševičke vlasti u Rusiji, odnosno Sovjetskom Savezu. Učitelji su doslovno živjeli sa školom, budući da su njihovi stanovi bili smješteni na njezinom gornjem katu. Sve pučke škole u Kraljevini SHS, pa tako i baščanska, preimenovane su u državne narodne škole, a o njihovom materijalnom stanju skrbile su općine.

U ove se trendove uklapala i Ženska stručna škola, koja je otvorena 1924. godine, a djelovala je do rujna 1943. godine. Bila je to, današnjom prosvjetnom terminologijom rečeno, prva ženska obrtnička škola na baščanskom općinskom području, a njoj se iste godine pridružio čipkarski tečaj, organiziran radi izobrazbe mladih djevojaka u izradi paške čipke (održavao se do 1928. godine). U Baški su djelovala i razna društva kao što su „Jugoslavenski sokol“ ili „Križari“, te klubovi („Jugoslaven“), a koja su u sebi sadržavala, između ostalog, kulturno-prosvjetnu komponentu.

Loše ekonomske općinske prilike direktno su se odražavale na opskrbu i održavanje škole, a upravo je to bio slučaj sa svim krčkim školama. Nastavna sredstva i pomagala bila su nedostatna za kvalitetniji nastavni proces, a postojeća su već bila zastarjela. Kako u učionicama, tako i u učiteljskim stanovima, nedostajalo je ogrjeva, što je predstavljalo veliki problem. Stoga ne treba čuditi da je Zakon o narodnim školama (donesen 5. prosinca 1929. godine) posvetio nekoliko svojih odredaba upravo tom problemu. Svima koji su stanovali u školskoj zgradi trebalo osigurati ogrjev (čl. 23, stavak 3), a škola je morala u blizini glavne zgrade imati onoliko stanova koliko ima posebnih odjeljenja ili će općina morati plaćati stanarinu ako ne može osigurati stan (čl. 29). Svi su učitelji u narodnim školama bili državni činovnici i imali su položaj i sva prava državnih činovnika prema Zakonu o činovnicima i ostalim službenicima građanskog reda. Materijalno nagrađivanje učitelja (plaća) zaostajalo je za drugim službama odgovarajućih službenika u drugim resorima. Na selu su učitelji imali pravo na stan, odnosno stanarinu, te osigurani ogrjev. Plaću su dobivali u

novcu, a stanarinu i ogrjev su primali u naturi. Gradski učitelji su sve navedeno primali u novcu.

Učiteljice su bile u podređenijem položaju u odnosu na svoje muške kolege. Ravnopravnost se ogledala samo u dužnostima i obvezama, a neravnopravnost u materijalnom nagrađivanju. Prema zakonskim odredbama, u razdoblju od 1908. do 1918. učiteljice se nisu smjele udavati jer bi, prema shvaćanju zakonodavaca,

njihova udaja značila zapostavljanje službe, odnosno zanemarivanje školskih obveza i dužnosti. Udajom bi učiteljica dobila otkaz i otpremninu i ne bi se više mogla zaposliti u obrazovnom sustavu. Da bi ostala u službi mogla se udati samo za učitelja. Nakon 1918. godine, ove odredbe su ublažene, pa tako npr. učiteljica, ili prema službenom imenovanju „gospođa učiteljica“, koja nije udana za učitelja nije mogla dobiti stan i ogrjev u naturi. Vjeroučitelji (svećenici, župnici ili kapelani) besplatno su održavali nastavu vjerskog odgoja. Njihov položaj u školskom sustavu određivao je Zakon o vjerskoj nastavi u narodnim, građanskim, srednjim i učiteljskim školama u Kraljevini Jugoslaviji (donesen 23. rujna 1933.), prema kojemu su za svoj rad u nastavi trebali imati suglasnost nadležne vjerske vlasti.

Sl. 6. Maturanti osmorazredne *Gradanske više pučke škole* s ravnateljem Franjom Katarinićem (šk. g. 1927./1928.)

Drugi svjetski rat (1941. – 1945.) i poslijeratno razdoblje (1945. – 1990.)

Druga talijanska okupacija otoka Krka započela je u travnju 1941. godine, a potom je uslijedila i aneksija od 18. svibnja iste godine, potpisivanjem Rimskih ugovora kojima je veliki dio hrvatske obale i otoka predan Italiji. Nakon aneksije, talijanske fašističke vlasti željele su na otoku provesti što bržu talijanizaciju. Škole su bile najpodatnije za postizanje tog cilja, pa su ubrzo na otok počeli pristizati brojni talijanski učitelji. Talijanska vlast otvarala je škole i u malim krčkim selima, za vrlo mali broj učenika. Nastavni jezik bio je isključivo talijanski, a jedino se vjeronauk nastavio predavati na hrvatskom jeziku. Nastavna sredstva poput udžbenika, geografskih i povijesnih karata bila su na talijanskom jeziku i protkana fašističkom ideologijom. Vlast je zabranjivala djeci govoriti hrvatski čak i tijekom igre i izvan škole, a djeca su za neposluh fizički kažnjavana. U takvim je uvjetima uspjeh u školi bio vrlo slab, a zbog nepoznavanja talijanskog jezika u prvim razredima bio je velik broj ponavljača. Talijanske su vlasti vršile kontinuiranu promociju talijanske književnosti putem školskih pjesmica ili knjiga za lektiru te propagirale fašističke organizacije za djecu i omladinu kao što su „Opera nazionale Balilla“, kao i njezine sekcije „Figli della lupa“ („Sinovi vučice“, za djecu od 6. do 8. godine), te „Balilla“ i „Piccole Italiane“ („Mali

Talijani“, za djecu od 8. do 14. godine). Učenike se vodilo i na organizirane izlete ili ljetovanja u Italiju.

Kapitulacijom Italije 8. rujna 1943. završilo je razdoblje talijanske vlasti na otoku, a vlast su preuzeli narodnooslobodilački odbori, partizanska tijela vlasti. Školski sustav na otoku kakvoga je organizirala talijanska vlast počeo se rastakati. Većina učitelja iz Italije zatražila je premještaj i napustila otok. Nastavu su organizirali malo brojni hrvatski učitelji, a u škole je vraćen hrvatski nastavni jezik. Manjak stručnog učiteljskog kadra narodnooslobodilački odbori su pokušavali nadoknaditi organiziranjem brzih stručnih tečajeva na kojima su se kandidatima davala elementarna znanja, čime se pokušao ublažiti taj veliki školski problem. No, ovaj transfer vlasti bio je kratkotrajan jer je već 13. studenoga na otok došla njemačka okupacijska vojska. Ratna otočna situacija i sveopća psihoza uzrokovana dolaskom nove okupacijske vojske dovela je do neredovitog odvijanja nastave u svim krčkim školama, osim u gradu Krku, a neke su škole potpuno obustavile nastavu. Takva je situacija potrajala sve do oslobođenja otoka, 17. travnja 1945. godine.

Oslobađanjem otoka Krka od njemačke okupacije započelo je novo doba krčkog školstva. Programske smjernice nove vlasti, Komunističke partije Jugoslavije, bile su usmjerene na industrijalizaciju zemlje, potrebu za školovanim radnicima, kao i na načela o općem i jednakom pravu na obrazovanje te o podizanju opće obrazovne razine pučanstva. Ovakve su programske smjernice iziskivale i osposobljavanje učiteljskog kadra (prema službenim nazivima, „drug učitelj“ i „drugarica učiteljica“) koji će nositi novi školski sustav. Krenulo se s obnovom školskog prostora i obuhvatom djece četverogodišnjim obaveznim školovanjem, pa nadalje sedmogodišnjim. Nastavni planovi i programi u prvo vrijeme su doživljavali česte izmjene i dopune koje su se odnosile na sadržajne izmjene, satnicu i slično. Istovremeno su kroz ciljeve i sadržaje obrazovanja, kao i kroz organizacije poput pionirske i omladinske, nove komunističke vlasti širile svoje političke poglede i svoju ideologiju.

Školstvo na području NR Hrvatske bilo je pod ingerencijom republičkih vlasti, a republički školski zakoni pratili su one donesene na saveznoj razini (njih je donosilo Ministarstvo prosvjete, kasnije Komitet za škole i nauku). Tako je na temelju saveznog Zakona o sedmogodišnjem školovanju (donesen u listopadu 1945.) Sabor 30. lipnja 1946. donio istovjetan školski zakon koji je predviđao obavezno sedmogodišnje školovanje u tzv. sedmoljetkama. Time je bašćanska osmogodišnja škola, u kojoj je poslijeratna redovita nastava započela 27. svibnja 1945. godine, pretvorena u sedmogodišnju školu. U nižim razredima nastavu su izvodili razredni učitelji koji su završili učiteljsku školu, a u višim razredima predmetni učitelji sa završenom višom pedagoškom školom ili profesori sa završenim filozofskim ili prirodoslovno-matematičkim fakultetom. Tako se nastava školske godine 1947./1948. za niže razrede (prva četiri razreda) održavala u Baški, Jurandvoru i Dragi Bašćanskoj, dok se za više razrede održavala u bašćanskoj sedmoljetki i to za čitavo područje bašćanske općine, s ukupno 120 učenika. Ovakav sustav nije potrajao dugo.

Nakon prekida sa SSSR-om napušten je i sovjetski model u školstvu, a Centralni komitet KPJ je u prosincu 1949. godine inicirao prelazak sa sedmogodišnjeg na osmogodišnje školovanje. Direktiva s vrha nalagala je reakciju nižih razina odlučivanja. Tako je 27. studenoga 1951. Sabor NR Hrvatske donio Zakon o osnovnim školama koji je propisivao obavezno osmogodišnje školovanje. U seoskim sredinama koje nisu udovoljavale pedagoškim standardima propisanim ovim zakonom (adekvatan školski prostor za redovnu i izvannastavnu aktivnost učenika, gimnastička dvorana, kvalificirani učiteljski kadar za hrvatski ili srpski jezik, matematiku, strani jezik i fiziku), školovanje se provodilo u narodnim šestogodišnjim školama, kao što je bio slučaj sa školom u Jurandvoru, ili u petogodišnjim narodnim školama (petoljetkama). Posljednja generacija učenika bašćanske sedmoljetke završila je školovanje malom maturom školske godine 1951./1952. godine. Ovu školu su od 1949. pohađala i djeca iz Jurandvora i Batomlja. Radi stvaranja što boljih uvjeta za rad školama su pomagati školski odbori, osnivanje kojih je propisao navedeni zakon.

Nova promjena uslijedila je 30. lipnja 1954. kada je Sabor NR Hrvatske donio Odluku o pretvaranju šestogodišnjih škola u narodne osmogodišnje škole. Tada je u Baški otvorena osmogodišnja škola A-tipa koja je radila s osam razreda u šest odjeljenja te ukupno brojila 140 učenika. Radi se o školi koja je nastala spajanjem osnovne škole i nižih razreda gimnazije. Ovaj se tip osmogodišnje škole smatrao elitnijim od B-tipa koji je nastao izrastanjem osmogodišnje škole iz šestogodišnjih škola. Niži razredi obuhvaćali su djecu iz Baške, Jurandvora i Batomlja, a u višim razredima (od V. do VIII. razreda) priključivala im su se djeca iz Drage Bašćanske. Značilo je to definitivno zatvaranje jurandvorske šestogodišnje škole, koja se zbog malog broja učenika nije više mogla održavati. Podjela osnovnih škola u Hrvatskoj na A i B tip ukinuta je Zakonom o osnovnoj školi (donesen 6. srpnja 1959. godine), te se uvode jedinstvene osmogodišnje osnovne škole.

U duhu novih društvenih pogleda i shvaćanja, 1964. došlo je do izmjene i dopune osnovnoškolskog zakona. Nastavni plan i program bitno je dopunjen, pa su tako npr. matematika, hrvatsko-srpski jezik i tehnički odgoj dobivaju više tjednih nastavnih sati, a u škole se uvodi pedagoška i psihološka služba. Teritorijalni ustroj školstva na bašćanskom području tada je doživio jednu krupnu promjenu. Školska godina 1964./1965. označila je završetak četverogodišnje škole (niži razredi) u Dragi Bašćanskoj. Od tada će, a tako je i danas, za čitavo bašćansko područje djelovati jedinstvena osmogodišnja škola. Razlozi ukidanja osnovnih škola u Jurandvoru i

Sl. 7. Kombinirani 3. i 4. razred s učiteljicom Šteficom Belovari (šk. g. 1962./ 1963.)

Dragi Bašćanskoj su mnogostruki, a mogu se sve svesti na depopulaciju u tim mjestima i smanjenje broja školske djece. Racionalno održavanje nastave postalo je gotovo nemoguće, pa je samim time pitanje kvalitetne nastave postalo utopijska stvar. Osim toga, teritorijalni preustroj mreže škola u bašćanskoj općini išao je u smjeru njihova objedinjavanja.

Novе društvene smjernice, zacrtane Ustavom iz 1974. godine, odisale su težnjom da se provede objedinjavanje osnovnih škola na otočnoj razini. Sukladno tim nastojanjima, organiziran je i proveden, 22. studenoga 1975. godine, otočki referendum o pripojenju svih osnovnih škola krčkoj školi "17. travanj" (do travnja 1974. godine nosila je ime Osnovna škola Krk). Na osnovu referendumskeg rezultata, dotadašnje samostalne osmogodišnje otočne škole u Dubašnici (s područnom školom u Omišlju), Vrbniku (s područnom školom u Dobrinju), gradu Krku (s područnim školama u Vrhu i Milohničima), Puntu i Baški (imala je tada 95 učenika), sjedinile su se u jedinstvenu krčku Osnovnu školu "17. travanj", koja je figurirala kao matična škola, dok je osnovna škola u Baški postala, od početka školske godine 1976./1977., njezina područna škola koju su polazili učenici od I. do VIII. razreda iz Baške, Jurandvora, Batomlja i Drage Bašćanske. Ovakav teritorijalni ustroj osnovne škole na otoku Krku egzistira i danas unatoč višegodišnjim najavama o njezinoj ponovnoj reorganizaciji.

Nakon 1990. godine

Političke i društvene promjene u tadašnjoj Socijalističkoj Republici Hrvatskoj, dovele su početkom devedesetih godina prošlog stoljeća do pada komunističke vlasti. Istovremeno se sličan proces događao i u nekim drugim jugoslavenskim republikama, što će u konačnici biti i jedan od razloga koji je vodio raspadu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Stvara se demokratska, pluralistička i nezavisna Republika Hrvatska. Proces njezinog stvaranja i ratni put kojim je prošla da bi ostvarila slobodu i nezavisnost otvorio je duboku averziju prema svemu što se na bilo koji način povezivalo s netom rastočenom državom. To se pokazalo i na otoku Krku, gdje je već u prosincu 1990. tadašnji školski odbor donio odluku o preimenovanju osnovne škole. Ime „17. travanj“ postalo je nepoćudno i neprihvatljivo, premda se radi o danu kada je antifašistička partizanska vojska 1945. godine oslobodila otok Krk od njemačkih okupacijskih vojnih snaga i premda je antifašizam ugrađen u temelje nove hrvatske države. Umjesto toga, škola je dobila ime Osnovna škola „Fran Krsto Frankopan“, po posljednjem izdanku hrvatske velikaške obitelji koji osobno nije imao nikakve izravne veze s otokom Krkom: njegovi su preci, naime, zauvijek napustili otok još 1480. godine. Školski je odbor također odredio da se kao Dan škole obilježava 30. travnja, po danu kada je Fran Krsto Frankopan pogubljen u Bečkom Novom Mjestu. Ovo ime škola nosi i danas.

Sl. 8. Zgrada Područne škole u Baški danas

Umjesto zaključka

Obilježavajući stogodišnjicu bašćanskog osnovnoškolskog obrazovanja u školskoj zgradi u kojoj se i danas održava nastava, nužno je zapitati se kakva ga budućnost očekuje. Isto tako, promatrajući školsku zgradu u Baški, njen eksterijer i interijer, nameće se i pitanje, da li je to živahna starica, koja nestrpljivo očekuje nove generacije svojih učenika da joj, uvijek iznova, održavaju živost i vitalnost, ili je to već umorna dama

u godinama, koja nestrpljivo čeka svoju obnovu ili možda, nasljednicu. Hodajući njezinim hodnicima, penjući se njezinim izlizanim stubištem, ulazeći u njezine prostorije, otkrivamo svijet nebrojenih dječjih glasova, pjevanja, smijeha, plača, koraka, veselih, ozbiljnih ili zabrinutih učiteljskih konverzacija. Zgrada je to koja je preživjela i nadživjela tri kraljevstva, dva svjetska rata, nekoliko društveno-političkih uređenja, iskusila sve diktature prošlog stoljeća, te naposljetku dočekala slobodu zemlje u kojoj je i rođena, a koju i danas živi. Pa ipak, najveći njezin problem je ostao, a odnosi se na bašćansku mladost koja bi ju trebala pohoditi i odgojno-obrazovno se razvijati u njenim prostorijama. Analizirajući prethodno desetljeće, zamjetna je neznatna fluktuacija broja školske djece na području bašćanske općine. Ona se kreće, uz manja odstupanja, od 90 do 100 djece svake školske godine, što je granični broj za formiranje osmorazredne škole. Prema podacima pedagoške školske službe, ove godine školu pohađa 100 djece od I. do VIII. razreda. Projekcija za narednu školsku godinu pokazuje da, u odnosu na prethodne godine, opada broj prijavljene djece za upis u I. razred, što bi se moglo negativno odraziti na ukupan broj učenika, na ukupan broj razrednih odjela, te naposljetku, na broj učiteljskog kadra u razrednoj nastavi.

Možda u razvojnoj perspektivi bašćanskog osnovnoškolskog obrazovanja nadu treba tražiti u nedavno izgrađenoj zgradi dječjeg vrtića, čija bi gradnja mogla poslužiti kao indikator oporavka broja školske djece na području općine Baška. Dakle, vrijeme će pokazati kamo će se usmjeriti bašćansko osnovno školstvo i kakva će sudbina zadesiti njegovu školsku zgradu. U međuvremenu, poželimo joj plodonosan prosvjetni i odgojni život, te da iz sebe u svijet i život šalje učenike koji će biti sretni i ponosni što su bili njezin dio.

Literatura:

Bolonić Mihovil, Žic Rokov Ivan, *Otok Krk kroz vjekove*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2002.
Grupa autora, *Istra – prošlost, sadašnjost*, Binoza-epoha, Zagreb, 1969.

Keglević, Zlatko, Prva hrvatska gimnazija za Istru i Kvarnerske otoke, *Krčki zbornik*, sv. 3, Krk, 1971.